
Königer Miklós OBJEKTÍV ALAPOKON
Beszélgetés MATTYASOVSZKY BENCÉVEL, a Katona József Színház adminisztratív igazgatójával

Miből doktoráltál?

Jogi doktorátusom van, ami még a személyi igazolványomban sem szerepel. Sohasem foglalkoztam professzionálisan joggal, már az egyetemi éveim alatt is színházban dolgoztam, s amikor befejeztem a tanulmányaim, már tudtam, hogy maradni is fogok ezen a területen. Ezért sosem használtam ezt a címet. Nagyon sok embert ismerek a színház területéről, akik végzik a munkájukat, s azzal párhuzamosan próbálják végezni a tanulmányaikat, aztán örökre elúszik a dolog, mert a színház egész embert kíván a hétvégeken is, ünnepnapokon is. Nem lehet csak úgy kiszakadni a vizsgaidőszakok idején a napi rutinból. Megjegyzem: én sem öt év alatt jártam ki az egyetemem. De fontos a tudat, hogy lett egy papírom, amely segít elkerülni a kényszerhelyzeteket és segít, hogy tényleg addig tudjam ezt a munkát végezni, amíg valóban örömet okoz. Ezért vágtam bele aztán a Pénzügyi és Számviteli Főiskolán folytatott tanulmányaimba is 2009-ben, ahol gazdálkodást, menedzsmentet tanultam. A szakdolgozatomat színházi marketingből, kommunikációból írtam.

A patinás hangzású nevedről – akik nem tudnák, a teljes neved Mattyasovszky-Zsolnay Bence –, nekem elsöre nem a keramikus Zsolnayak, hanem a hajdani nagyszerű szanzonekesnő, Zsolnai Hédi jut eszembe.

Pedig az előbbi a helyes megnevezés: Zsolnay Vilmosnak két lánya volt. Az egyiket egy Sikorsky nevű úrhoz adta hozzá, a másikat egy Mattyasovszkyhoz, s nem akarta, hogy a Zsolnay név elveszzen, mert az üzlet már éppen „beindult”, ezért megállapodott a vejeivel a közös névhasználatról. Így aztán a leszármazottak vagy Sikorsky-Zsolnay, vagy Mattyasovszky-Zsolnay néven lettek anyakönyvezve. Ennek alapján gondolom, hogy Zsolnai Hédiének nem volt köze a családjához.

Elkanyarodva a Mattyasovszky-vonalhoz: már a némafilm korszakban működtek jeles névrokonaid, például a nemzetközi porondon is ismert magyar színésznő, Mattyasovszky Ilona, aki Pesten kezdte pályafutását, majd Berlinben játszott számos német filmben. Ismerős a név?

Mivel már gyerekkoromtól nagyon érdekelt a színház, rengeteg olyan művész van, akinek a neve a ma átlagemberének már nem mond semmit, én viszont hallottam róla. De Ilonát eddig nem ismertem...

Ez nem meglepő, hiszen ma Magyarországon talán, ha tíz embernek mond valamit a neve. Én Berlinben élek, s ott is fedeztem fel őt, nem itthon. Miben nyilvánult meg a gyerekkori vonzódásod a színházhoz? Szeretnél volna színész lenni?

Volt olyan, és jártam színész-iskolába is: Bubik Istvánnak és Döme Zsoltnak volt egy színész-gimnáziuma, oda jártam. Az ott eltöltött egy év pont arra volt elég, hogy szembesüljek vele: nekem ez nem való. Mi családilag ritkábban jártunk színházba – édesanyám inkább opera-rajongó –, saját magamtól kaptam rá a műfajra, az általános iskolai éveim végétől, aztán több osztálytársamat is rászoktattam a dologra. Középiskolában pedig megcsináltuk Shakespeare *Vízkeresztjét*: én voltam Malvolio, az alakításomért pedig díjat kaptam a gimnáziumunk színjátész fesztiválján. Érdekeség, hogy ugyanekkor a női díjat Pelsőczy Réka kapta. Ekkor gondoltam azt egy pillanatra, hogy színész leszek, s ekkor mentem el Bubikék akkor induló iskolájába is. Ennek a kalandnak még nyoma is lehet valahol, mert egy televíziós forgatócsoport kijött a felvételre és interjút készített velünk,

felvételizőkkel. Bejutottam, szembesültem, döntöttem, eljöttem. A vonzalom megmaradt, s ebből következett aztán, hogy színházba mentem dogozni, de már színészi ambíciók nélkül.

Igaz az, hogy ez a te pályafutásod egy ruhatárban kezdődött?

Részben igen. Előbb, 1995-ben, elkezdtem dolgozni a Radnóti Színház értékesítési osztályán félállásban, még az egyetem második évében, aztán ehhez jött a nézőtéri meg a ruhatárosi munka esténként. Nagyon szerettem volna nem csak napközben, hanem este, a „lényegnél” is jelen lenni. Öt évig dolgoztam értékesítőként, szerettem dolgozni a sikerért, de ahhoz, hogy közöm legyen a színház gyakorlatához, fontosnak éreztem, hogy este is rendszeresen ott legyek. Volt, hogy diákcsoportok jöttek az előadásokra – emlékszem, akkoriban ment a Ványa bácsi, amire rengeteg osztály érkezett – és nekem, mindkét minőségemben rengetegszer sikerült orvosolnom a rendetlenkedő diákok okozta konfliktusokat.

Meddig dolgoztál a Radnótiban?

2000-ig az értékesítésen, és 2001-ig (akkor már egy másik színházból visszajárva) a nézőtéren.

Ezekben a kezdeti években (is) nélkülözhetetlen lehetett számodra a mély, a színház iránt érzett szerelem...

Színházban dolgozni – túl azon, hogy tudom: a tanulmányaim, a képzettségem nyomán akár sokkal jobb egzisztenciális körülményeket tudnék megteremteni magamnak, mégis ragaszkodom a döntésemhez – alapvetően arról szól a számomra, hogy szeretem ezt az érzékeny közeget, becsülöm, fontosnak tartom az ott folyó munkát. Ezek nélkül nem tudnám kezelni a felmerülő konfliktusokat. Aki színházba megy dolgozni, annak teljes lényével a művészekért kell léteznie, dolgoznia.

És kapsz te ebből vissza valamit? Érzelem kölcsönösséget?

Persze, és ez sok mindenen múlik. Például azon, hogy ki az ember főnöke, de nekem ebben szerencsém volt, mert mindig olyanok mellett dolgoztam – Bálint András, Zsámbéki Gábor, vagy most Máté Gábor – akikkel jól tudtam együttműködni, jó volt a kapcsolatom és időről-időre jelezték is, hogy fontosnak tartják a munkámat. Ez egy lényeges kérdés, mert általánosságban megfigyelhető, hogy a „másik oldal” hajlamos a nem művészi munkát végző színházi emberek szerepét könnyűnek, jelentéktelennek gondolni. Én személyesen ilyesmivel szinte sosem találtam magam szemben.

Mit jelent neked a külföld? Ha jól tudom, több szakmai tanácskozáson is részt vettél a közelmúltban.

A Katona József Színház külföldi kapcsolatrendszere, jelenléte a kezdetektől nagyon erős, ebbe én beleszóppentem 2001 őszén, amikor oda kerültem. Ekkor már tizenhat éve a legtöbbit utazó magyar prózai színháznak számított a társulat és ezt én nagy szerencsének tartom. Bár a vendégjátékok száma némileg csökkent, de még 2006 és 2010 közt is rengeteg meghívást kaptunk, ezek bonyolításában, az operatív munkában aktívan részt vettem. Az utóbbi időben egyre több szakmai-elméleti konferencián veszek részt, néha előadóként is, mint amikor 2011-ben, Berlinben a Freie Universitát meghívásának tettem eleget és kulturális menedzser hallgatóknak adtam elő. A Katona tagja egy nemzetközi színházi szervezetnek, a Mitos21-nek, s ez egy olyan szakmai hálózat, amelynek keretén belül különböző tematikák mentén cserélünk rendszeresen eszmét például a marketingről, menedzsmentről. Ezek a találkozások nagyon hasznosak, mert sok ötletet tudunk innen beépíteni a színház működésébe.

Egy évvel azután, hogy a Katonába kerültem, éppen elindult egy több éves, komplex nemzetközi projektünk. Zsótér Sándor rendezte meg Euripidész *Bakkhánsnő*kjének háromnyelvű változatát, a *Getting Horny*-t az Észak-Görög Nemzeti Színházzal és a Finn Nemzeti Színházzal koprodukcióban. Az előadásban két magyar színész játszott, Rezes Judit és Nagy Ervin. Ez a kis létszámú (összesen tizenkét fős) gárdával készült projekt, uniós támogatásból kifejezetten arra a célra jött létre, hogy Európa nagyvárosaiban, fesztiválok keretében utaztathassuk. Zsámbéki ennek az előadásnak turnémenedzserévé tett meg engem, ez egy pluszmunka volt az alapfeladataimon túl. Tulajdonképpen ekkor tanultam meg a turné-feladatokról mindazt, amit később, ennél jóval nagyobb létszámú produkcióknál tudtam már gond nélkül alkalmazni, a repülőjegy-vásárlástól a vám-ügyintézésig. Amikor, évekkal később a harminc fős *Ledarálnakeltüntem*-turnékat szerveztem, akkor ebből a tapasztalatból tudtam építkezni.

Jól beszélsz angolul, ez gondolom, sokat segít a mindennapi munkádban. Mennyire látod problémásnak a nyelvtudás hiányát a hazai színházi világban?

Nagyon sok színész – hiába tanul nyelvet a Színművészetin – gondolja azt, hogy neki a későbbiekben arra nem lesz már szüksége. De pont a turnékon tapasztaltam, hogy a fiatalok, a nálam fiatalabbak közt már jó páran vannak, akik beszélnek nyelveket – ez pedig óriási segítséget jelent, mert sok apró terhet vesz le a turnészervező válláról. Másrészt tapasztalom, hogy ha nyugati országban járunk, a technikusok, díszítők közt mindenki beszél legalább annyira angolul, hogy el tudja végezni a munkáját egy külföldi társulattal, nekünk viszont mindig tolmáccsal kell utaznunk, vagy ez a feladat is ránk, turnészervezőkre hárul.

Hogy néz ki egy napod a színházban?

Fél tíz-tíz körül szoktam beérni – ez azért fontos, mert tízkor már kezdődik a délelőtti próba, ha bármi elintézni való van a rendezővel, a színészekkel, a műszakkal, akkor erre még a kezdés előtt sor kerül, mert a próba délután kettőig tart. A próba időtartama alatt tudok dolgozni az általános működési ügyeken, a havi játérenden, a készülő produkcióhoz kapcsolódó ügyek intézésén. Az én munkaköröm mindent érint, ami nem művészi-alkotói kérdés vagy feladat, és a működtetéssel-működéssel kapcsolatos. Részben, vagy egészben hozzám tartozik az értékesítés, a marketing-kommunikáció, a műszak munkájának és a színház egész működésének logisztikája, koordinálása. Nagyon intenzíven dolgozom együtt a gazdasági igazgatónkkal, Dely Katalinnal, hiszen az összes területnek van gazdasági vonatkozása, ami az ő területe. A szobánk is közös. Nézzünk egy hétfőt: beérkezem az említett időben, egyeztetünk Máté Gáborral, ha szükséges – bár mi általában e-mailben szoktunk kommunikálni, gyakran még éjfél körül is, vagy reggel nyolckor. Minden hétfőn tízkor értékesítési értekezletet tartunk, ezen az összes értékesítő és a kommunikációs munkatársak részt vesznek, ez jó egy órát tart. Utána a saját ügyeimmel tudok foglalkozni kettőig, majd hosszabban egyeztetünk Máté Gáborral – aki a próbát követően már igazgató, addig viszont rendező, vagy színész – vele egy-másfél órát dolgozunk, aztán már az ekkor megbeszélt ügyekkel tudok foglalkozni: a napközbeni elfoglaltságom 5 körül ér véget. Az én munkám kötetlen, úgyhogy reggel hétkor is fel kell vennem a telefont és intézkedni, meg este tízkor, vagy még később is. Ezen kívül vannak egyedi események, amikor késő estig bent kell lennem, illetve az ügyelet hattól, amin négy kollégával osztozunk. Nekem ez havi tíz-tizenöt estét jelent, olyankor már nem is megyek haza.

Vannak kedvenc színészeid a társulatból?

Nem szabad, hogy legyenek, ez a jól végzett munkám egyik alapfeltétele. Igazságosságra kell törekednem és szeretem a munkámat objektív alapokra helyezni. Egy színházban úgyis annyi szubjektum van: ha nem így járnék el, az nagyon sok felesleges konfliktushoz vezetne.

A te munkádban mit jelent egy premier?

Most, amikor beszélgetünk, három bemutatóra készülünk párhuzamosan (a Sufniban a *Petra von Kant*, a Kamrában Peter Weiss *Marat-Sade*-ja, a nagyszínpadon pedig *A két Korea újraegyesítése*), a jövő héten van mind a három, úgyhogy most a főpróba-időszak zajlik. Ilyenkor természetesen rendkívül intenzív munka folyik a színházban, napi két próba, vagy egy próba és egy előadás, esetleg egy hosszú és egy normál próba. A mostani rendhagyó helyzet, nem nagyon volt példa még arra, hogy három napon belül három bemutatót tartunk. Ez a színház minden munkatársának, így nekünk, vezetőknak is sok munkát jelent, a készülő produkciók körül mindig van megoldandó probléma.

A bemutatók közönsége jelentős részben protokoll-vendég: kritikusok, szakújságírók, színházi szakemberek, a színház munkájában részt vevő, azt segítő személyek, művészek, szponzorok. A mi munkánk ilyenkor a protokoll-listák frissítése, egyeztetése a titkársággal, a meghívók kiküldése, a visszajelentkezések fogadása, a jegykiosztás. A premier estéjén a beengedést, ültetést koordináljuk, fogadjuk a vendégeket, beszélgetünk velük, hiszen ez egy társasági esemény is.

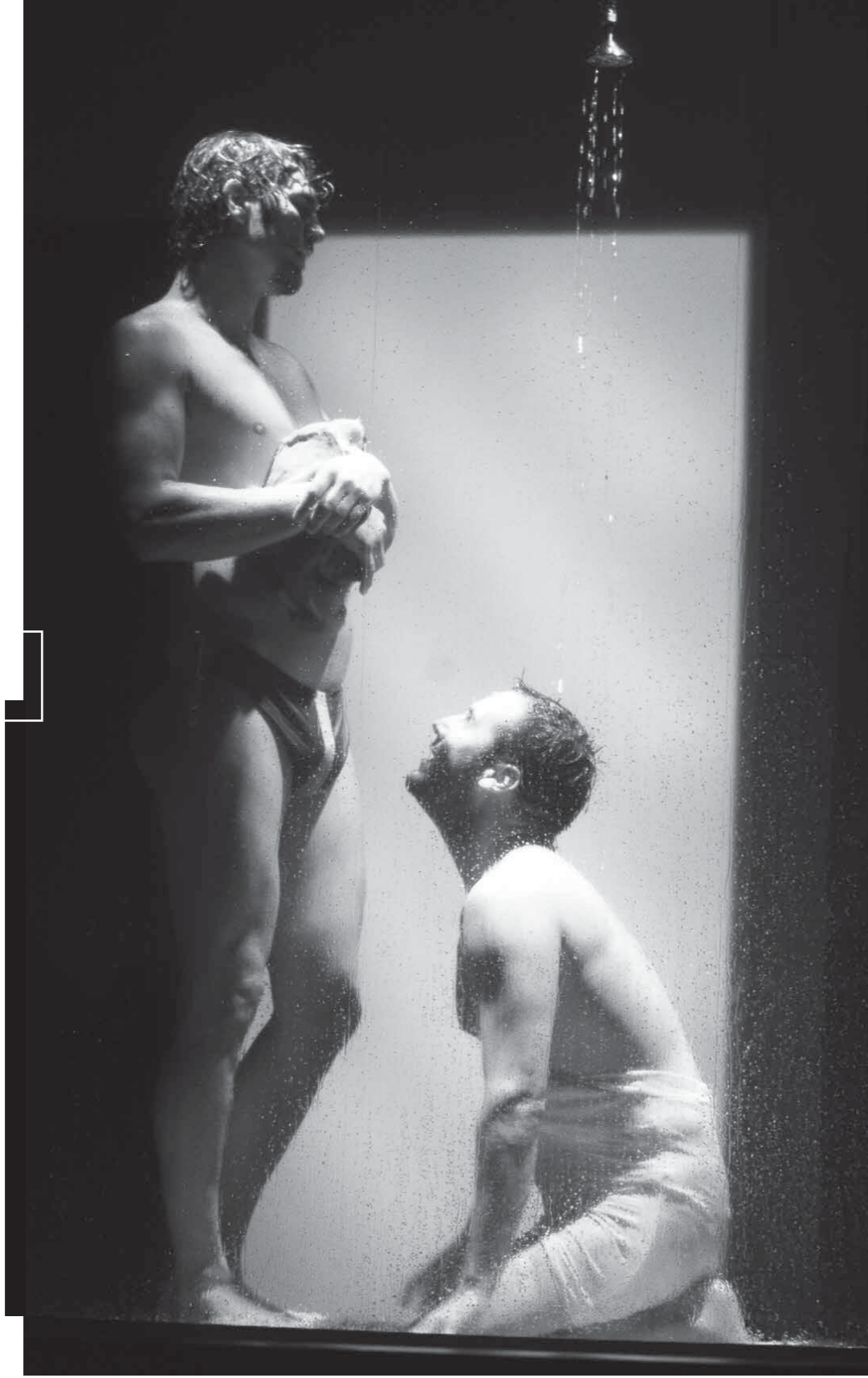
A színházi emberek, akikkel beszélgettem rólad, mind a legnagyobb szeretettel és megbecsüléssel emlegettek.

Nagyon örülök neki. Nézd, a Katona igazi ereje a társulatiságon alapszik. Mi százhuszan az év háromszáz napján együtt vagyunk, együtt dolgozunk és elismerjük egymás munkáját. Számomra ugyanúgy fontos például a műszaki kollégáim munkája, mint amennyire érzem, hogy a művészi oldal is becsüli azt, amit mi csinálunk. Kiegyensúlyozott a helyzet a színházban, nem érezni rivalizálást, a működés szabályrendszere pedig nem kerekedik felül a művészi munkán úgy, mint ahogy azt nem egy nyugati társulatnál is megfigyeltem.

A Katona mindig is az alulfinanszírozottabb színházak közé tartozott, ezért gyakran előfordul, hogy olyan munkákat is el kell végeznünk, ami nem vág a szigorúan vett feladatkörünkbe. Volt vendégjáték – pont Berlinben, Fekete Ernő *Mennyekbe Vágtató Prolibusz* című estje – ahol én kezeltem a hangbejátszásokat, a kellékeket, de ez a dolog lényege, hogy a közegben, amit szeretsz, rendben legyen minden, a néző azt kapja, amit vár, hogy kihozzuk adott körülmények közt a maximumot. Egy ilyen helyzetben nem játszhatom el a díszkíséretet. A színház egy komplex dolog, benne természetesen a művészi munka, az általa adott élmény a legfontosabb: de azon, hogy a néző a jegyvásárlás pillanatától a szünetben megivott kávéval, a kényelmes székével, a hangulattal, a körülményekkel is, a távozása pillanatáig elégedett legyen – ezen nekünk, a működésért felelős munkatársaknak folyamatosan dolgoznunk kell.

...és egy utolsó pillanatfelvétel: a színház – a pénztár, az étterem-kávézó és az emléktárgybolt kombinátja - zsúfolásig megtelt. Elöttem egy finom, tartózkodó eleganciával öltözött, idős hölgy kerül sorra. Halk szóval kérdezi a szigorúan csinos pénztáros hölgyeket: „vidékről jöttem, szeretném megnézni a mai előadást. Kaphatnék egy szakmai jegyet?”

A háttérből előlépő Mattyasovszky Bence ráismer a kérdezőre, s mosolyogva válaszol: „ez teljesen természetes, művésznő.”

Getting Horny (Az Európai Színházak Uniójának produkciója, rendező: Zsótér Sándor, 2002)
Nagy Ervin és Nikos Kapellos

Getting Horny (Az Európai Színházak Uniójának produkciója, rendező: Zsótér Sándor, 2002)
Rezes Judit, Jarmo Kolehmainen, Nagy Ervin és Wanda Dubiel